

Allan Poulsen: Kristendommen – fra oldkirke til folkekirke

Svar på spørgsmålene

Svar til kapitel 1:

De ældste myter og sagn – den arkaiske baggrund

1. Arkaisk religion hører til i århundrederne f.Kr. (ca. to årtusinder f.Kr.). Gode eksempler på arkaisk religion finder man i det gamle Egypten og i den ældste periode af det bibelske Israels historie.
2. Hovedformålet med religion i den arkaiske periode var at opretholde orden og trivsel i samfundet.
3. Aksetiden er århundrederne omkring 500 f.Kr. Her begynder man at tænke mere kritisk, systematisk og teoretisk end i den arkaiske periode.
4. I den første skabelsesmyte skaber Gud menneskene blot ved hjælp af ord. I den anden skabelsesmyte former han mennesket (manden) af jord.
5. Myter er tekster som formidler et budskab, ikke en videnskabelig teori. De to skabelsesmyter er fælles om det budskab at verden er skabt af Gud som et grundlæggende godt sted.
6. Ifølge syndefaldsmyten ændres menneskenes liv til en tilværelse med arbejde, smerte, død – samt sex og evnen til at skabe liv. Alle disse elementer fandtes ikke i tilværelsen før syndefaldet.
7. I myten om Noa og syndfloden introduceres begrebet *pagt*, da Gud sætter regnbuen på himlen som et tegn på hans højtidelige løfte om aldrig mere at lade det regne så meget.
8. Jødernes (israeliternes) tre patriarker (stamfædre) er Abraham, hans søn Isak og hans sønnesøn Jakob.
9. Moses er israeliternes leder, som med Guds hjælp bringer dem ud af Egypten.
10. Under israeliternes 40 år lange ørkenvandring finder den afgørende pagtslutning sted, da Moses på Sinajs bjerg modtager de ti bud.

11. Israelitterne erobrer Kanaans Land og gør det til deres eget land, Israel.
12. Israelitternes største konge var David, som levede omkring 1.000 f.Kr.

Svar til kapitel 2: Jødedommen – den aksiale baggrund

1. Eksilet i Babylon var fra 587 f.Kr. til 539 f.Kr. Det fik afgørende betydning for jødedommens udvikling fordi jøderne blev nødt til at genopfinde deres religion da templet var blevet ødelagt, og de var væk fra Jerusalem.
2. De tre landsdele som spiller en rolle i beretningerne om Jesus, er Judæa, Samaria og Galilæa.
3. Hovedbyen Jerusalem lå i Judæa.
4. Jesus boede i den nordlige landsdel, Galilæa.
5. Palæstina var en del af Romerriget. Landet var besat, der var romerske soldater i landet, og det blev styret af en romersk statholder. Men der var et vist internt selvstyre, som *Det Store Råd (Synedriet)* stod for.
6. Det Store Råd bestod af *ypperstepræster, skriftekloge og ældste*.
7. Aramæisk var dagligsproget.
Hebraisk var det gamle religiøse sprog, som de hellige skrifter var skrevet på.
Græsk blev talt af de bedst uddannede fordi det var kultursproget i Romerriget.
Latin blev talt af romerske soldater i landet.
8. Templet var et kultsted for ofringer og bønner, som primært blev udført af præsterne. Kulten i templet var et vigtigt led i jødernes pagt med Gud. Almindelige mennesker kom også til templet for at bede og lade præsterne bringe ofre for sig.
9. Synagoger var religiøse mødehuse, hvor der foregik skriftlæsning, prædiken, lovprisning og bøn.
10. Farisæere var datidens moderne jøder, som hele tiden arbejdede på at nyfortolke Moseloven. De blev af Jesus kritiseret for at være selvretfærdige hyklere, men var nok for det meste velmenende idealister.

11. Saddukæere var konservative jøder, som holdt sig til Moselovens bestemmelser i den form de havde i de hellige skrifter.

Messias var betegnelsen for en forventet frelser/konge af samme slægt som kong Davi

Svar til kapitel 3: Fra Jesus til statsreligion – kristendommens formative periode

1. Ifølge teksterne voksede Jesus op i Nazaret i Galilæa, men var født i Betlehem i Judæa.
2. Hans budskab var strengt og krævende idet han krævede ubetinget næstekærlighed.
3. Hans budskab var mildt og tolerant idet han lovede tilgivelse for alle synder, nedprioriterede rituelle krav og omgikkes alle slags mennesker.
4. De to instanser som var ansvarlige for Jesus' død, var Det Store Råd og den romerske statholder.
5. Ifølge den traditionelle forståelse af de bibelske skrifter var forløbet af Jesus' sidste tid på jorden sådan her (i parentes betegnelserne for de senere kristne helligdage):
 - Fredag (langfredag): Korsfæstelse, død og begravelse
 - Søndag (påskedag): Opstandelse
 - 40 dage senere (Kristi himmelfartsdag): Himmelfart
6. I myten om Babelstårnet bryder kommunikationen mellem mennesker sammen, idet forskellig sprog gør det umuligt for dem at forstå hinanden. I beretningen om "kirkens fødselsdag" på pinsedagen gør Helligånden det muligt for alle mennesker at forstå disciplenes prædiken på trods af forskellige sprog. På denne måde er der tale om en modmyte til Babelsmyten.
7. Paulus var den vigtigste fortæller for det synspunkt at de Kristus-troende ikke behøvede at overholde de jødiske regler. At det blev det synspunkt der sejrede, blev afklaret omkring år 50.

8. Kejser Konstantin gjorde kristendommen til en tilladt religion i Romerriget i 313.
9. Kristendommen blev gjort til den eneste tilladte religion i Romerriget i 394.
10. Det vigtige koncil i Nikæa blev afholdt i 325.
11. De to vigtige områder af kirkens tro og lære som blev afgjort på koncilerne, var:
 - Præcist hvad gik troen ud på (Hvad skulle der stå i trosbekendelsen?).
 - Hvilke skrifter skulle med i *kanon* (dvs. den autoritative skriftsamling, Bibelen)?
12. Omkring år 400 kan man sige at kristendommen var en "færdig" religion (hvilket naturligtvis ikke betød at den holdt op med at udvikle sig).

Svar til kapitel 4:

Fra middelalderen til i dag – kristendommens udvikling

1. Den første store splittelse af kirken – i en vestlig og en østlig del – skete i 1054. Det blev til:
 - *den romerskkatolske kirke*, og
 - *den ortodokse kirke*.
2. Benedikt fra Nursia grundlagde sit munkekloster i 500-tallet. Det blev udgangspunktet for de ordener af munke og nonner som blev vidt udbredt i middelalderen.
3. Omkring 1200 grundlagde Frans af Assisi den første tiggermunkeorden.
4. Helgener var afdøde, særligt fromme mennesker med "overskydende gode gerninger", som man mente var optaget i himlen. Man kunne opnå velsignelse gennem relikvier fra dem eller bede dem gå i forbøn for en over for Gud. (Læren om helgener lever stadig i den katolske kirke, men er afskaffet i den protestantiske kirke).
5. I 1517 slog Martin Luther et dokument med 95 teser op på kirkedøren i Wittenberg; det blev startskuddet til reformationen. Det var handelen med afladsbreve han kritiserede.
6. Luthers svar på de fire spørgsmål:
 - Mennesket frelses af Guds nåde og ikke ved gode gerninger.

- Det afgørende er hvad der står i Bibelen (i lyset af hvad Kristus stod for), ikke hvad kirken lærer.
 - Den enkelte har direkte adgang til Gud; kontakten behøver ikke gå gennem en præst.
 - Kirkens rituelle liv skulle forenkles.
7. Ud over den lutherske reformation var der også følgende reformationer:
- Jean Calvins reformation (som førte til *den reformerte kirke*).
 - Anabaptisternes reformation (som førte til "lavkirkelige" retninger som baptister).
 - Den engelske reformation (som førte til *den anglikanske kirke*).
8. Som en del af modreformationen/den katolske reform stiftedes Jesuiterordenen.
9. Ved afslutningen af Trediveårskrigen i 1648 fastlagdes det princip at fyrsten/kongen i et land bestemte hvilken trosretning der skulle herske i landet.
10. Det styrende princip for tænkningen i 1700-tallets oplysningstid var at mennesker skulle bruge deres *fornuft*. Det førte for de flestes vedkommende til et meget fornuftsbetonet gudsbegreb.
11. Nietzsche formulerede i 1888 denne sætning, som kan forstås som konklusionen på 1800-tallets religionskritik: *Gud er død, og det er os der har slået ham ihjel.*
12. Kristendommens status i dag:
- En tredjedel af verdens befolkning er kristne.
 - Kristendommen er samlet set i vækst; det gælder især i Afrika og Asien.
 - Men i en række lande er kristendommen tilbagegang eller lider under direkte forfølgelse.

Svar til kapitel 5: Kristendommen i Danmark

1. Omkring 965 skrev Harald Blåtand på Jellingstenen at han havde indført kristendommen i Danmark.
2. Reformationen blev indført i Danmark i 1536 af kong Christian den 3.
3. I 1849 fik Danmark en grundlov som indførte religionsfrihed.

4. I 1700-tallets pietisme lagde man vægt på den enkelte kristnes personlige fromhed. En slags fornyet pietisme til kom udtryk i vækkelserne i 1800-tallet.
5. Baptisternes kristendom adskilte sig fra folkekirkens ved at de mente at man kun skulle døbe voksne (eller store børn), som selv var i stand til at give udtryk for deres tro.
6. *Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark* blev stiftet i 1869. "Indre" hentyder til at formålet er at drive mission i Danmark (i modsætning til "ydremission", som er mission blandt fremmede folkeslag).
7. N. F. S. Grundtvig levede 1783-1872. Her er tre vigtige områder hvor han fik indflydelse:
 - Folkekirkens gudstjenester: Flere hundrede af hans salmer er med i salmebogen.
 - Uddannelse: Særligt friskoler og højskoler er præget af hans tanker.
 - Landbruget: Han var inspirator for andelsbevægelsen.
8. Grundtvigianismen er en kristendomstype som hylder oplysning, frihed og livsglæde – samtidig med at man lægger vægt på de kirkelige ritualer.
9. Søren Kierkegaard levede 1813-1855 er Danmarks største filosof nogensinde. Her er tre markante punkter i hans kristendomsforståelse:
 - Det er ikke vigtigt at skaffe sig viden om den historiske Jesus. Det er nok at kende budskabet om at Gud er blevet menneske.
 - Kravet om næstekærlighed er altafgørende. Det kommer blandt andet til udtryk i hans bog *Kærlighedens Gjerninger*.
 - Kierkegaard blev mere og mere kritisk indstillet over for statskirken/folkekirken fordi den ikke levede op til kristendommens idealer.
10. I dag kan man (for overblikkets skyld) udpege fire "kirkelige retninger" i folkekirken:
 - De "missionske" (Indre Mission)
 - De grundtvigske (organiseret i Grundtvigsk Forum)
 - "Den midtersøgende folkekirkelighed" (ofte grundtvigsk-agtig)
 - Tidehverv
11. Folkekirkens medlemsprocent (i forhold til den samlede befolkning i Danmark):
1900: næsten 100 %. 2020: ca. 75 %.

På en almindelig søndag er 100.000 mennesker i kirke. Årligt er der i alt 20 millioner "kirkebesøg" (dvs. antal gange hvor en person deltager i et arrangement i en kirke).

Svar til kapitel 6: Bibelen og trosbekendelsen

1. Bibelen består af de to hoveddele *Det Gamle Testamente* og *Det Nye Testamente*. Ordet *testamente* bruges her i betydningen "pagt". Det er altså bøgerne om *den gamle pagt* (Guds pagt med jøderne) og *den nye pagt* (Guds pagt med menneskeheden).
2. Det Gamle Testamente:
 - Det er oprindeligt den *jødiske* bibels skrifter.
 - De er skrevet på hebraisk.
 - De er skrevet i perioden mellem 600 f.Kr. og 150 f.Kr.
3. Det Nye Testamente:
 - Omdrejningspunktet er troen på at Jesus er Guds søn og menneskers frelser.
 - Det Nye Testaments skrifter er skrevet på græsk.
 - De er skrevet i perioden mellem 50 e.Kr. og 100 e.Kr.
4. Det Nye Testamente:
 - De fire evangelier er "biografier" om Jesus.
 - Apostlenes Gerninger handler om hvordan kristendommen grundlægges som en religion.
 - De 21 breve til menigheder eller enkeltpersoner handler om vigtige spørgsmål i kristendommens første tid.
 - Johannes' Åbenbaring er en katastrofeagtig vision om verdens ende.
5. To synsvinkler på Bibelen:
 - Man kan argumentere for at Bibelen bør betragtes som en samling af 66 enkeltskrifter, fordi den faktisk består af 66 forskellige "bøger", som er skrevet på forskellige tidspunkter over 600-700 år. Og fordi de er vidt forskellige i genre og indhold.
 - Man kan argumentere for at Bibelen bør betragtes som ét sammenhængende værk, fordi den er sat sammen med ét formål, er fyldt med intertekstuelle referencer og har været læst som ét værk gennem mange århundreder.
6. To vigtige protestantiske personers syn på Bibelen

- N.F.S. Grundtvig: Bibelen er *udtryk* for de kristnes tro, *ikke* grundlaget for den.
 - Martin Luther: Når man læser Bibelen, skal man lægge vægt på de tekster som sætter Kristus i centrum. De dele af Bibelen som ikke lever op til det kriterium, må man nedprioritere.
7. Man har kaldt den apostolske trosbekendelse "apostolsk" for at give den *traditionel autoritet*. Den er blevet til i perioden 200-400 e.Kr.
 8. Forsagelsen handler om at man tager afstand fra Djævelen (det onde).
 9. 1. trosartikel handler om troen på Gud som skaber.
 10. 2. trosartikel handler om troen på Jesus som Guds søn og menneskers frelser.
 11. 3. trosartikel handler om troen på Helligånden som Guds formidler på jorden nu, og på kirken og det evige liv.
 12. Tre forklaringer på at mennesker kan sige ja til noget så irrationelt som trosbekendelsen:
 - Den får betydning af den rituelle sammenhæng den indgår i.
 - At *tro* på noget betyder ikke nødvendigvis at anse det for at afspejle en konkret virkelighed. Det kan også betyde at have tillid til en person eller et budskab.
 - Den er som en bouillonterning: et koncentrat, som er uspiseligt i sig selv, men skal opløses i vand, dvs. *fortolkes*.

Svar til kapitel 7:

Troen på Gud som skaber

1. Myten om at Gud skabte verden på seks dage, stammer fra *aksetiden*. Det kan man se på dens systematiske og logiske opbygning.
2. Myten om at Gud formede Adam af jord og senere dannede Eva af et af hans ribben, stammer fra *arkaisk* tid. Det kan man se på at den har en fortællende og ikke særlig systematisk opbygning.
3. De to skabelsesmyter er fælles om disse to pointer:
 - Verden er skabt som et godt sted. En god verden at leve i.
 - Mennesket har ikke æren af at have skabt verden, men det har en særstilling blandt de levende væsener.

4. Oprindeligt beskrev man Gud med et hebraisk ord som betyder "den vældige" eller "den stærke". Men i en vigtig latinsk bibeloversættelse fra ca. 400 e.Kr. (*Vulgata*) blev det oversat til *omnipotens* – altså "almægtig". Det er forklaringen på at trosbekendelsen taler om Gud som almægtig.
5. I kristendommen omtaler man Gud som både *almægtig* og *kærlig*, men det rejser dette uløselige problem: Hvorfor tillader han så lidelse og ondskab?
6. Martin Luther forstod ikke skabelsestanken som en teori om verdens tilblivelse, men som et eksistentielt budskab: Du har grund til at være taknemmelig over at du er til, og det er Gud du skal rette din taknemmelighed mod.

Spørgsmål til kapitel 8: Forestillingen om synd

1. Den overordnede pointe i syndefaldsmyten er at de første mennesker ikke accepterede at leve i den verden Gud havde skabt til dem, på de vilkår han havde givet dem. Straffen var at de blev drevet ud af Eden Have til en verden med lidelse, hårdt arbejde og død – men også med sex, formeringsevne og klogskab.
2. Impulsen til syndefaldet kommer fra Guds modstander, personificeret i slangen. Det er et paradoks at Guds modstander er en af Guds egne skabninger, og det forbliver et paradoks, som man ikke har nogen forklaring på.
3. Synd kan bruges på to måder:
 - Om en forkert handling.
 - Om en forkert grundholdning. Dette er den vigtigste betydning i kristen teologi.
4. Pointen i begrebet *arvesynd* er at ingen mennesker er fuldkomne.
5. Selv om det er et menneskeligt vilkår at man er underkastet *arvesynden*, er det en grundtanke at man har *ansvar* for sin synd. Det er et paradoks, men ikke desto mindre en vigtig pointe.
6. Tanken om synd giver kun mening når den ses i sammenhæng med begreberne *lov* og *frelse*.

Svar til kapitel 9: Troen på Jesus som frelseren

1. Den kristne fortælling om Jesus' død og opstandelse kan opfattes som en modmyte til syndefaldsmyten på følgende måde:
I syndefaldsmyten kom døden ind i verden på grund af ét menneske, Adam (Eva "glemmes" i dette ræsonnement). I fortællingen om Jesus bliver de dødes opstandelse mulig i kraft af ét menneske, Jesus.
2. Det centrale i Jesus' budskab var kærlighed og tanken om Guds rige, hvor kærligheden hersker.
3. Beretningerne om afslutningen på Jesus' liv fylder så uforholdsmæssigt meget både i trosbekendelsen og i Bibelens fortællinger om Jesus fordi det er her det afgørende sker.
4. Forløbet omkring afslutningen af Jesus' liv, sådan som det mindes i de kristne helligdage i påsken:
 - Palmesøndag: Jesus hyldes ved sin ankomst til Jerusalem og jager derefter handelsfolkene ud af templets forgård.
 - Skærtorsdag: Jesus spiser sit sidste måltid med disciplene og arresteres derefter.
 - Langfredag: Jesus dømmes, korsfæstes, dør og begravnes.
 - Søndag (påskedag): Jesus opstår fra de døde.
5. Den kristne forståelse af Jesus er et paradoks: Han er fuldt ud menneske og fuldt ud Gud: 100 % menneske og 100 % Gud.
6. Den kristne historie om at Gud ofrede sin egen søn, ligner et kynisk sønnemord, men den forstås som Guds *selvofring*.

Svar til kapitel 10: Troen på Helligånden og kirken

1. Helligåndens komme fejres i pinsen. Pinsedag ligger 50 dage efter påskedag (begge dage inklusive).

2. Beretningen om Helligåndens komme kan forstås som en modmyte til myten om Babelstårnet: I babelsmyten vanskeliggjordes kommunikation mellem mennesker fordi de blev delt op i sproggrupper. I pinsemyten gøres kommunikation uhindret fordi alle forstår disciplene i kraft af sprogunderet.
3. At kirken omtales som *almindelig* i trosbekendelsen, betyder at den er *universel*.
4. Pointen med troen på kødets opstandelse er at man ønsker at opvurdere det konkrete, skabte liv. Det er dette liv der skal få dets endelige oprejsning, ikke en luftig form for "åndelighed".
5. Nogle kristne forestiller sig det evige liv som en lykketilstand af uendelig varighed, andre mere abstrakt som et billedligt udtryk for den endelige løsning af alle problemer.
6. Ifølge koncilernes vedtagelser skal de tre "personer" i treenigheden (Faderen, Sønnen og Helligånden) forstås som ligestillede. Det var en måde at fastholde monoteismen på. (Gud er én, selv om der er tre "personer" – igen et paradoks!).

Svar til kapitel 11: Troen på Helligånden og kirken

7. Jesus er sandsynligvis født nogle år før "Kristi fødsel". Det var nemlig først i 500-tallet man indførte den kristne tidsregning, og da havde man ikke helt præcis viden om Jesus' fødselstidspunkt.
8. Kalenderens opdeling i 7-dages-uger går tilbage til jødedommen.
9. Kirkeåret begynder med 1. søndag i advent, som falder omkring 1. december.
10. De to kirkelige ritualer som i luthersk kristendom kaldes sakramenter, er *dåb* og *nadver*.
11. De fire overgangsritualer i kristendom er:
 - Dåb
 - Konfirmation
 - Bryllup
 - Begravelse (jordbegravelse) eller bisættelse (ved kremering)

12. Begreberne højkirkelighed og lavkirkelighed betegner et trossamfunds ritualiseringsgrad. De *højkirkelige* lægger megen vægt på ritualer og på ritualernes objektive karakter. De *lavkirkelige* nedprioriterer ritualer og lægger mere vægt på deltagernes subjektive oplevelse.

Svar til kapitel 12: Den kristne etik

1. Det dobbelte kærlighedsbud er buddet om at du skal elske: 1) Gud og 2) din næste (som dig selv).
2. Den gyldne regel siger at man skal gøre mod andre mennesker som man ønsker at de skal gøre mod en selv.
3. Pointen i *lignelsen om den barmhjertige samaritaner* er at man skal hjælpe enhver man møder som har brug for hjælp.
4. I Bjergprædikenen fremsætter Jesus et endnu mere radikalt bud end det om næstekærlighed, nemlig buddet om fjendekærlighed.
5. Selv om de ti bud overtrumpes af buddet om næstekærlighed, er de trods alt ikke blevet helt irrelevante. Dels fordi de traditionelt spiller en stor rolle i den jødiske-kristne tradition, dels fordi de et langt stykke vej er universelle regler som gælder i ethvert samfund.
6. Ifølge kristendommen må man spise alt. Alle regler om renhed og urenhed er ophævet.